

Position paper

Rondetafelgesprek over Spreidingswet

Wij zijn voorstander van een duidelijke uitlegbare en uitvoerbare Spreidingswet die zo snel mogelijk in gaat. Een wet die het doel heeft het aantal asiel-opvangplekken eerlijk over gemeenten te verdelen, solidariteit onder gemeenten te vergroten, een betere integratie van nieuwkomers te bevorderen en gemeenten die meer doen dan hun opgave daar niet voor te straffen.

Wij moeten helaas constateren dat de huidige Wet deze doelstellingen niet gaat realiseren en/of dichterbij brengt. De Spreidingswet die de staatssecretaris bij uw Kamer heeft ingediend vertoont naar onze stellige overtuiging zodanige gebreken en is dusdanig complex dat hij onuitvoerbaar en ineffectief dreigt te worden. Het bezwaart ons temeer u dit voor te moeten houden omdat onze kritiek niet nieuw is. Al in onze consultatiereactie op het wetsvoorstel van 23 november 2022 hebben wij onze analyse gegeven, die vergelijkbaar is met het advies van de Raad van State van 6 februari 2023, medeoverheden en uitvoeringsorganisaties.

Het kabinet heeft niettemin besloten het wetsvoorstel ongewijzigd in te dienen. Daarmee maakte het geen gebruik van voorstellen van gemeenten, provincies (IPO), Kring van Commissarissen, Veiligheidsberaad en COA en zelfs niet van het advies van de Raad van State om het wetsvoorstel te verbeteren. In een [bericht](#) van 24 maart hebben we verklaard dat onbegrijpelijk te vinden. Om de Spreidingswet alsnog uitvoerbaar te maken heeft de VNG samen met het IPO een voorstel ter verbetering uitgewerkt waarbij de doelstellingen wel behaald worden. Hier komen wij aan het eind van dit position paper op terug.

Eerst bespreken we hieronder de volgende onderdelen van de wet:

1. De verdeelsystematiek zorgt niet voor het behalen van de doelstellingen
2. Kleinschalige opvang wordt niet bevorderd
3. Onderliggende regelgeving
4. Het Wetgevingsproces belast de samenwerking tussen overheden

1 Verdeelsystematiek

De in het wetsvoorstel beschreven verdeelsystematiek is te complex. Er is gekozen voor een tweetrapsstelsel waarbij opvangplaatsen in twee fasen verdeeld worden en gemeenten eerst nationaal en vervolgens aan de provinciale regietafels opvangplaatsen kunnen inbrengen. Een oplossing analoog aan de Huisvestingswet (ook dringend door de Raad van State geadviseerd) waarin de taakstelling voor de huisvesting van statushouders is uitgewerkt, ligt naar onze mening meer voor de hand.

Verder leidt de gekozen werkwijze tot een perverse prikkel, omdat het voor gemeenten die zo weinig mogelijk opvangplekken willen realiseren loont zo lang mogelijk te wachten om opvangplekken aan te bieden. Nu niets doen kan namelijk in fase 2 van het wetsvoorstel leiden tot een lagere taak dan op grond van het inwonertal van de gemeente voor de hand zou hebben gelegen. Omgekeerd kan een gemeente die wél een vrijwillig aanbod heeft gedaan in de eerste fase, vervolgens in de tweede fase nog een extra taak opgelegd krijgen. Dit straft gemeenten die al meer doen dan hun opgave, tast de onderlinge solidariteit aan, zorgt niet voor een evenredig en eerlijk verspreid opvanglandschap en sluit dus niet aan bij de doelstellingen van de wet.

De VNG en de G40 maken zich zorgen dat de gekozen systematiek en de langdurige onduidelijkheid een goede onderlinge samenwerking en het draagvlak voor de wet bij gemeenten én provincies ondermijnt.

2 Kleinschalige opvang

In lijn met de Uitvoeringsagenda en de Bestuurlijke afspraken is afgesproken dat er versneld uitvoering wordt gegeven aan het mogelijk maken van kleinschalige opvang. Kleinschalige opvang moet een integraal onderdeel worden van het asiellandschap en is nodig om in (vooral kleinere) gemeenten opvang te realiseren die kan rekenen op draagvlak in wijken, dorpen, steden en bij het lokaal bestuur (college en raad).

In het wetsvoorstel ontbreken concrete handvatten hiervoor. In zowel het wetsvoorstel als de memorie van toelichting zijn voornamelijk mechanismen geformuleerd die grootschalige opvang stimuleren. Het is niet zichtbaar hoe ook duurzame kleinschalige opvanglocaties kunnen rekenen op financiering. In de memorie van toelichting staat dat *'sprake kan zijn van één locatie of accommodatie maar er kan ook sprake zijn van meerdere locaties binnen een gemeente.'* Het is voor de VNG en de G40 onduidelijk wat dit betekent, ook omdat in de concept AMvB staat dat het uitgangspunt is – als er sprake is van meerdere locaties – dat dit uitvoerbaar moet zijn voor de verschillende uitvoeringspartijen binnen de migratieketen. Daarnaast geeft de wet aan dat de beloningssystematiek pas van toepassing is voor opvanglocaties vanaf 100 plaatsen. Ook dit bevordert niet de realisatie van kleinschalige opvang en zet zelfs de realisatie van locaties voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv) onder druk.

Wij vinden dat de balans ontbreekt tussen het behalen van de benodigde aantallen enerzijds en de vormen van flexibele, kleinschalige opvang die kunnen rekenen op draagvlak van de lokale politiek en inwoners anderzijds. We vinden het van groot belang dat kleinschalige opvang mogelijk wordt gemaakt en stimulering daarvan expliciet in de Spreidingswet wordt opgenomen. Hiervoor moet in de wet duidelijkheid over bekostiging en capaciteit worden opgenomen.

3 Onderliggende regelgeving

Recent is de onderliggende regelgeving bekend geworden. Deze is echter gebaseerd op een wet die in de ogen van gemeenten niet uitvoerbaar en uitlegbaar is. De onderliggende regelgeving moet nog worden getoetst op uitvoerbaarheid, maar gezien het feit dat deze gebaseerd is op de huidige wet zal conclusie niet anders zijn. Wij roepen u op de wet daarom alsnog te wijzigen en op basis van die wijzigingen de onderliggende regelgeving aan te passen.

4 Samenwerking tussen overheden

Wij zien dat het asielvraagstuk tot grote verdeling in uw Kamer leidt, dat ook binnen de coalitie verschillend wordt gedacht en dat er daardoor een politiek compromis is gesloten om het wetsvoorstel van voldoende democratisch draagvlak te voorzien.

Deze handelswijze mag dan weliswaar tot consensus binnen de coalitie hebben geleid maar leidt tot frictie met de medeoverheden (en uitvoeringsorganisaties), omdat die met een onuitvoerbare wet te maken krijgen. Het staat in contrast met eerdere uitingen van het kabinet over nut en noodzaak hier gezamenlijk de schouders onder te zetten. De cordiale samenwerking tussen de verschillende overheden is nodeloos belast. Het risico bestaat dat de wet niet gaat werken en voor nog meer verlies aan vertrouwen bij inwoners zorgt. De VNG heeft daarom gemeend samen met het IPO een alternatief voorstel uit te werken,

Door de Wet minimaal te wijzigen kan een uitvoerbare wet tot stand komen. Een wet die de twee fases behoudt, de beloningssystematiek in stand houdt, waarmee (sneller) meer opvangplekken gerealiseerd kunnen worden, er een betere spreiding komt van opvangplekken over Nederland, gemeenten beloofd worden die meer doen dan hun opgave, vrijwilligheid stimuleert en dwang zo veel mogelijk wordt voorkomen.

Voorstel voor verbetering

In onze inbreng concentreren we ons op de ambitie om de wet uitvoerbaar te maken.

Bij inwerkingtreding van de Spreidingswet krijgt iedere provincie – en daaruit volgend indicatief iedere gemeente – een opgave (fase 1) die niet meer opnieuw verdeeld gaat worden. Op dat moment weet iedere gemeente / regio / provincie hoeveel opvangplekken ze moet leveren. Op basis van dit voorstel kunnen provincies / gemeenten dan al meteen in fase 1 samen aan de slag, omdat een verdeling van 77.100 opvangplekken over 12 provincies – en daaruit volgend een indicatieve verdeling onder gemeenten in een provincie – makkelijk inzichtelijk te maken is. Er wordt bepaald tot welke datum gemeenten vrijwillig opvangplekken kunnen realiseren. Op die datum dient de Commissaris van de Koning een verslag in bij de minister waarin staat aangegeven welke gemeenten binnen die provincie de benodigde opvangplekken gaan realiseren.

Na die datum zal fase 2 in gaan. Iedere gemeente die bij de start van de 2e fase meer (duurzame) opvangplekken heeft gerealiseerd dan ze had op gekregen in fase 1, ontvangt een bonus voor de meerplekken die gerealiseerd zijn. Dit kan gemeenten stimuleren om zo snel mogelijk (meer) opvangplekken te realiseren. Dit geldt ook voor meerplekken die gerealiseerd worden door middel van kleinschalige opvang (minder dan 100). De Provinciale Regietafels (PRT's) kunnen direct met ingang van fase 1 starten met het opstellen van de plannen onder de randvoorwaarde dat de opgave voor de provincie die in fase 1 wordt vastgesteld niet meer wijzigt in fase 2. De minister bepaalt per provincie enkel voor de plekken die na fase 2 nog niet gerealiseerd zijn of binnen afzienbare tijd gerealiseerd gaan worden, wat het vervolg is. Dit kan alleen binnen de genoemde provincie plaatsvinden, waarbij de samenhang met bijv. huisvesting van statushouders meegewogen wordt. De minister kan hierop dwang toepassen (op een beperkt deel van de opgave) net als in de huidige Wet.

Met dit alternatieve voorstel handhaven wij de twee fases in het wetsvoorstel en zorgen wij voor een vrijwillige fase die langer kan duren, omdat in de eerste fase al direct duidelijk wordt wat de opgave is voor provincies en indicatief voor gemeenten. Door de mogelijkheid om de vrijwillige fase te verlengen is het daarnaast mogelijk PRT's meer ruimte te geven om een plan op te stellen én daadwerkelijk opvangplekken te realiseren. Hiermee neemt vervolgens de kans toe dat er over minder opvangplekken dwang uitgeoefend moet worden in de tweede fase. Niet geheel onbelangrijk is ook dat met dit alternatieve voorstel gemeenten niet worden gestraft met een hogere opgave als ze meer opvangplaatsen aanbieden dan hun opgave of als ze nu voortvarend aan de slag gaan. Hoewel de VNG en de G40 geen voorstander zijn van een bonussystematiek, die ook geen drijfveer voor gemeenten blijkt te zijn om opvangplaatsen aan te bieden, is ook dit gehandhaafd in het alternatieve voorstel, maar kiezen wij ervoor om maar op één moment een bonus uit te keren en wel na afloop van fase 2. Met dit voorstel voorkomen wij tot slot situaties, zoals we de afgelopen jaren hebben gezien, waarbij gemeenten overvallen werden en waarbij de gedwongen opvang niet aansloot bij de gemeenten en provincie.

Tot slot

De VNG vertegenwoordigt alle gemeenten. Binnen onze gemeenschap bestaan ook netwerken van gemeenten met specifieke kenmerken, zoals G40 (en verder nog G4, M50, P10 en K80). U heeft zowel een vertegenwoordiger van de VNG als van de G40 uitgenodigd. Dit position paper dient als onderlegger voor beide sprekers.

De VNG en de G40 zien de Spreidingswet als onderdeel van het totale arsenaal aan instrumenten van asiel tot huisvesting en integratie. Het wetsvoorstel is daarmee in onze ogen een nadrukkelijk onderdeel van de

[Uitvoeringsagenda Flexibilisering Asielketen](#) van gemeenten, provincies, rijk en uitvoeringsorganisaties. Een goed en evenredig verspreid opvanglandschap, zoals aangegeven in deze Uitvoeringsagenda draagt bij aan leefbaarheid in de wijken en draagvlak in de samenleving. Tot onze spijt voorzien wij dat de Spreidingswet niet eerder dan 1 januari 2024 van kracht zal worden. Dat betekent dat, om op de korte termijn uit de asielcrisis te komen, ook een samenhangend pakket nodig is op het gebied van opvang en huisvesting tot en met integratie (inclusief zorg en onderwijs); een gedegen plan met aanvullende acties voor de periode tot het einde van dit jaar.